

Nr 545

Av herr Gustafsson i Skellefteå m. fl., *angående glesbygdernas problem.*

(Lika lydande med motion nr 434 i Första kammaren)

Lokaliseringspolitiken har redan givit vissa påtagliga resultat i form av ökad företagsamhet inom stödområdet. Det mesta av stödet har emellertid gått till de större tätorterna, en utveckling som inte var svår att förutse. Däremot kan lokaliseringspolitiken i allmänhet inte lösa glesbygdernas problem, snarare bidrar den till en snabbare avfolkning av dessa bygder, särskilt gäller detta om inlandet. De problem som denna utveckling skapar för den kvarboende befolkningen måste till övervägande del angripas med andra medel än lokaliseringspolitiska.

Arbetsmarknadsstyrelsen har beslutat om ett nytt program för glesbygdens arbetslöshetsfrågor och för att lösa den äldre arbetskraftens problem. Arbetsförmedlingens service i glesbygderna skall förstärkas, göras mera rörlig och få uppsökande inriktning. Äldre arbetslösa skall inbjudas att pröva ett eller flera yrken på omskolningskurser. Dessutom skall styrelsen hos regeringen begära samma villkor för de äldres utbildning i företagen som nu gäller för handikappade, ett förslag som också i annat sammanhang framläggas från vårt håll.

Det är angeläget att denna förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i glesbygderna kommer till stånd och att arbetsmarknadsstyrelsen får de nödvändiga resurserna. Men avflyttningen medför svåra problem för de kvarlevande, som inte kan lösas med de vanliga arbetsmarknadspolitiska medlen. Det blir bl. a. svårare för kommunerna i dessa bygder att upprätthålla en tillräcklig service för befolkningen. Vi har därför tidigare aktualiserat frågan om ett särskilt servicestöd till kommunerna i stödområdets inland som ett medel att komma till rätta med svårigheterna. Servicestödet bör inriktas på vissa tätorter som efter vad man kan bedöma även i framtiden kan fylla en funktion som centra för den omkringliggande glesbygden.

Vissa undersökningar angående behoven av sådana åtgärder har enligt statsverkspropositionen påbörjats. Det gäller bl. a. en kartläggning av servicens åtkomlighet för befolkningen i olika regioner och därmed också i viss mån en kartläggning på den nuvarande servicestandarden i glesbygderna. Denna kartläggning skall under våren 1967 kompletteras med en intervjuundersökning bland glesbygdsbefolkningen angående anpassningssvårighe-

terna vid den avfolkningsprocess som förändrar underlaget för såväl allmän som enskild service. En särskild arbetsgrupp med uppgift att pröva åtgärder för att tillförsäkra glesbygdsbefolkningen en rimlig samhällelig och enskild service har hösten 1966 tillsatts inom Kungl. Maj:ts kansli.

Vid prövningen av de förslag, som arbetsgruppen kan komma att lägga fram om upprustning av verksamheten på vissa områden med speciellt sikte på glesbygdsområdena, skall i första hand undersökas huruvida kostnaderna kan täckas med medel som anvisats under ordinarie anslag för verksamheten i fråga.

Att en undersökning av glesbygdens serviceproblem påbörjats och att en arbetsgrupp tillsatts inom Kungl. Maj:ts kansli är naturligtvis bra. Men i vissa fall är det både önskvärt och möjligt att vidtaga åtgärder utan att invänta några utredningsresultat. Den tillsatta arbetsgruppen bör anses ha till uppgift att framlägga förslag till sådana åtgärder. Formuleringarna i statsverkspropositionen tyder emellertid inte på att arbetet kommer att bedrivas med större kraft och i en anda av generositet mot dessa bygder. Kostnaderna skall nämligen om möjligt »täckas med medel som anvisats under ordinarie anslag», och detta gäller om åtgärder som arbetsgruppen »kan komma» att föreslå. Vi finner därför att det är motiverat att i korthet ge några exempel på områden, där insatser från statens sida enligt vår mening är befogade när det gäller inlandskommunerna.

Lokaliseringspolitiska åtgärder

Vi har tidigare framhållit att enbart lokaliseringspolitik inte förmår lösa glesbygdernas och inlandets problem. Detta hindrar emellertid inte att företagslokaliseringar till inlandets tätorter i den mån de kommer till stånd underlättar även lösningen av serviceproblemen. Mindre och medelstora företag, vilkas tillverkning inte är alltför känslig för fraktkostnader, bör kunna driva verksamhet i dessa tätorter utan annat stöd från samhället än det lokaliseringstöd som ges vid starten. Oftast tillkommer sådana företag genom att någon ortsbo startar i mindre skala ett serviceföretag eller en tillverkning för en lokal marknad eller legotillverkning för en större industri på annat håll. Om företag kan lokaliseras till dessa orter får också ett större antal husmödrar möjlighet att välja mellan hemarbete och förvärvsarbete utanför hemmet. Det är därför angeläget att de initiativ till ekonomiskt försvarbara företagslokaliseringar till inlandets tätorter som framkommer behandlas med välvilja av myndigheterna.

Kollektiva trafikmedel

Befolkningsuttunnningen och ökningen av det privata bilbeståndet har allvarligt påverkat den kollektiva trafiken i glesbygden. I vissa områden har uttunnningen redan gått så långt att man helt och hållet saknar kollektivt transportmedel. Tätortsservicen blir oåtkomlig för dem som bor i dessa om-

råden och inte själva har bil. Det bör undersökas om någon form av statsbidrag kan lämnas för att uppmuntra kommunerna att ordna transportmedel som ger möjlighet för personer boende på sådana platser att till rimlig kostnad komma till närmaste tätort.

Statsbidrag utgår sedan några år till icke bärkraftiga busslinjer i glesbygdsområdena. För befolkningen har dessa linjer stor betydelse. Ett snabbt sjunkande trafikunderlag och stigande kostnader kommer emellertid att leda till att statsbidraget blir otillräckligt för att bussföretagen skall kunna fortsätta trafiken. Enligt statens biltrafiknämnds PM den 1 augusti 1966 angående granskningen av ansökningarna för budgetåret 1965/66 framgår att de sammanlagda förlusterna på de bidragsberättigade linjerna uppgick till 27 milj. kr. Därav kunde endast 6,5 milj. kr. täckas genom bidrag. Bidragets maximibelopp, som kvarstått oförändrat sedan 1961, bör därför höjas.

En annan önskvärd reform är taxemässig samtrafik järnväg-busslinjer, både i fråga om person- och godsbefordran. En sådan samordning är också motiverad för att minska de olägenheter som drabbar orter där järnvägen läggs ner. Frågan behandlas mera utförligt i en annan motion från vårt håll.

Glesbygdernas skolproblem

Tillgång till skolutbildning av olika slag har stor betydelse för utvecklingen i glesbygdsområden. Möjligheter till god utbildning för barnen är för många familjer avgörande för om de stannar på en viss ort eller flyttar därifrån. Vid lokalisering av företag spelar också utbildningsmöjligheterna en betydande roll.

Grundskolan kommer att vara införd i hela riket fr. o. m. budgetåret 1968/69. Grundskolebeslutet avsåg bl. a. att utjämna skillnaderna mellan landsbygd och tätorter i utbildningshänseende och sålunda ge alla uppväxande likvärdig utbildning oberoende av bostadsort. Åtskilliga problem kvarstår dock att lösa för glesbygdernas del innan grundskolan kan sägas erbjuda alla barn och ungdomar samma utbildningschanser.

Högstadierna bör förläggas så, att restiderna för eleverna nedbringas i görigaste mån. Skolöverstyrelsen har angett högst 45 minuter vid enkel resa som lämplig restid. Längre restider bör således undvikas. Inackordering bör endast i undantagsfall få förekomma. Högstadierna bör i största möjliga utsträckning förläggas till tätorter på landsbygden. Därvid kan det tänkas att elevunderlaget blir mindre än vad SÖ rekommenderar. För att ge glesbygdens barn likvärdig utbildning med andra ungdomar förordar vi att om en årskurs omfattar mindre antal elever än 75 kraven på elevantal för viss tillvalsgrupp eller linje bör kunna sättas lägre än vad bestämmelserna nu medger. De högre kostnader som därigenom uppkommer bör samhället bära.

I glesbygdernas skolkommuner bör nya pedagogiska rön tillämpas för att möta eventuell lärarbrist eller brist på lärare med specialutbildning. Själv-

instruerande undervisningsmaterial kan här komma att få stor betydelse. Andra former för en ny pedagogik är korrespondensundervisning eller sådan undervisning i kombination med radio- och TV-undervisning. Med framgång har sådana undervisningsmetoder utprovats och använts vid undervisning i glesbygdsområden i Australien, Nya Zeeland och USA. En intensifierad pedagogisk forsknings- och försöksverksamhet på detta område krävs också i vårt land.

Vad de *gymnasiala* skolorna beträffar har undersökningar givit till resultat, att avståndet till gymnasiet påverkar rekryteringen av elever. Av den anledningen bör gymnasiala skolor förekomma även i de tätorter på landsbygden, vilka har underlag härför.

Också beträffande dessa skolformer kan nya pedagogiska hjälpmedel revolutionera traditionellt skoltänkande och exempelvis medföra att sådan utbildning trots mindre elevunderlag och trots lärarbrist ändå kan visa sig vara likvärdig med den som ges ungdomar på andra håll. På det gymnasiala stadiet torde f. ö. korrespondensundervisning med fördel kunna bedrivas, varigenom läraråtgången kan reduceras. Andra former för undervisning i glesbygdsområden är koncentrationsläsning under vissa perioder med utnyttjande av ambulerande lärare.

Det är av stor betydelse att de elever som inackorderas eller får resa långa skolvägar får sina kostnader härför täckta av den statliga studiehjälpen. Denna måste utbyggas ytterligare, och det bör därvid övervägas, om särskilda bestämmelser kan utfärdas som tar hänsyn till glesbygdernas speciella problem.

Servicestöd till inlandets tätorter

De frågor som behandlats i det föregående representerar endast ett mindre avsnitt av det problemkomplex som den i snabb takt fortgående utflyttningen från glesbygderna för med sig. Svårigheterna är särskilt kännbara i inlandet bl. a. beroende på de stora avstånden mellan tätorterna. Folkminskningen försvårar också för dessa tätorter att erbjuda befolkningen en godtagbar service. Det är som vi tidigare framhållit rimligt att de erhåller ett visst stöd i det avseendet.

Som exempel på åtgärder som bör vidtagas kan nämnas ett för dessa kommuner speciellt stöd till vissa kulturaktiviteter, inte minst biblioteksverksamhet med bokbussar och fritidsverksamhet över huvud taget. På vårdområdet bör man särskilt beakta de svårigheter som är föranledda av otillräckliga vårdresurser och långa avstånd för sjuktransporter i inlandets glesbygder. Vid behandlingen av dessa och andra problem bör man taga hänsyn till att det råder särpräglade förhållanden i dessa områden och att man därför inte får avvisa lösningar som skiljer sig från vad som gäller för landet i övrigt. Situationen är sådan att snabba åtgärder är nödvändiga; det är där-

för angeläget att först undersöka vad som kan göras utan att avvakta mera tidskrävande utredningar.

Med hänvisning till det anförda hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående olika åtgärder syftande till en förbättring av förhållandena på glesbygden särskilt med hänsyn till inlandets förhållanden, varvid särskilt bör övervägas

a) statsbidrag till glesbygdskommuner som ordnar kollektiva transportmedel till områden där uttunningen av befolkningen redan gått så långt att de helt och hållet saknar kollektiva trafikmedel,

b) en höjning av maximigränsen för statsbidrag till busslinjerna i glesbygderna,

c) taxemässig samtrafik mellan SJ och bussföretagen såväl i fråga om person- som godsbefordran,

d) ett särskilt servicestöd till ett antal tätorter i inlandet för att möjliggöra för dessa orter att trots utflyttningen erbjuda en godtagbar service till den kvarboende befolkningen.

Stockholm den 26 januari 1967

Henning Gustafsson (fp)

i Skellefteå

Elias Jönsson (fp)

i Ingemarsgården

Anders Jonsson (fp)

Bertil Öhwall (fp)

Olle Westberg (fp)

Nr 546

Av herrar Gustavsson i Ängelholm och Rask, *angående placeringen av lån med statlig kreditgaranti.*

(Lika lydande med motion nr 435 i Första kammaren)

Stockholm den 26 januari 1967

Gusti Gustavsson (s)

i Ängelholm

Karl Rask (s)